

School Gardening
Resources

PRIMARY LEVEL

BORD BIA
IRISH FOOD BOARD

Sábháilteacht Uirlisí & Ábhair Bhunúsacha de dhíth

Am na Bliana

I gcaitheamh na bliana

**Ábharthacht Thras-
Churaclaim**

OSIE: Dúile beo, feasacht agus cúram comhshaoil
Teangacha: Focail/litriú nua/litearthacht
OSPS: Ag forbairt saoránachta

1 Oibrigh go sábháilte sa ghairdín

- ★ Cleachtais shábháilte oibre a aithint agus a léiriú.
- ★ Cleachtais shábháilte oibre a fhorbairt maidir le trealamh agus ábhair eile a úsáid sula dtosaíonn tú ar an ngairdín.
- ★ Mínigh cad chuige a úsáidtear gach uirlis.
- ★ Taispeáin an bealach ceart i gcónaí chun uirlis a láimhseáil, a iompar agus a úsáid (faigh amach roimh an gceacht mura bhfuil tú cinnte!)
- ★ Ná lig do na daltaí rith leis na huirlisí.
- ★ Tabhair comhairle i gcónaí do dhaltaí cead a fháil ó dhaoine fásta a lorg sula n-itheann siad aon rud a fhásann sa ghairdín.
- ★ Ba chóir do dhaltaí éadaí cuí a chaitheamh - buataisí agus éadaí teo.
- ★ Ba chóir do leanaí lámhainní indiúscartha a chaitheamh agus múiríní á láimhseáil.
- ★ Ba chóir do mhúinteoirí na guaiseacha fisiciúla, ceimiceacha agus bhitheolaíocha a d'fhéadfadh a bheith ann, amhail 'múirín orgánach' a aithint do dhaoine, d'ainmhithe agus don chomhshaol.
- ★ Nuair a chuireann múirín orgánach timpeall nó gar dó béim ar na contúirtí a bhaineann le baoil bhitheolaíocha do leanaí agus don fhoireann. Is éard atá i gceist le substaint bhaolach ná rud a bhféadfadh dochar a dhéanamh. Ba chóir substaintí den sórt sin a láimhseáil go cúramach.
- ★ Comharthaí baolacha coitianta agus lipéid a aithint ar uirlisí agus táirgí don ghairdín.
- ★ Lean an nós imeachta ceart agus agraiceimiceáin á n-úsáid agus a gcoimeádáin a dhiúscairt.
- ★ Tabhair breac-chuntas ar phríomhfhórlacha an Achta um Sábháilteacht, Sláinte agus Leas ag an Obair.
- ★ Nósanna imeachta garchabhrach agus éigeandála cuí a lua i gcás timpistí.
- ★ A chinntiú go gcloítear le nósanna imeachta láimhseála láimhe agus iad sa ghairdín.
- ★ A chinntiú go nighfidh gach dalta a lámha go cúramach le gallúnach tar éis garraíodóireachta.

Tuilleadh Eolais

Chun tuilleadh eolais a fháil ar Shláinte agus Sábháilteacht i scoileanna, féach ar an suíomh gréasáin:

https://www.hsa.ie/eng/education/managing_safety_and_health_in_schools/

2 Acmhainní a theastaíonn chun gairdín a thosú

(Go leor do rang 1)

- ★ Síolta orgánacha.
- ★ 15 lián láimhe agus forcanna.
- ★ 15 phéire lámhainní.
- ★ 12 ghabhlóg hanla gearra agus rámhainní (móide (roghnach) 4 sluaiste hanla fada, 2 ráca, 2 ghrafóg).
- ★ 6 mhiondeimheas (móide 2 scoiteoir roghnach).
- ★ 1 bharra rotha (nó níos mó).
- ★ 4 channa uisce (móide píobán roghnach agus naisc sconna píobáin).
- ★ Roghnú potaí agus tráidirí (athchúrsáil/ athúsáid nuair is féidir).
- ★ Bataí líreacáin nó lipéid phlandaí.
- ★ Sreangán.
- ★ Saileach/bambú le haghaidh tacaíochtaí plandaí (iad a fhás más féidir).
- ★ Araid mhúirín (féach an bhileog tacaíochta múirínithe).
- ★ Trealamh garchabhrach.
- ★ Ábhair cheapóg ardaithe (féach Ag Déanamh Bileog Tacaíochta Ceapóga Ardaithe).
- ★ Millíní seilide orgánacha.
- ★ Deannach feamainne roghnach, aoileach sicín.
- ★ Lomra roghnach Bith-ghlan le haghaidh cosaint an gheimhridh, ag líonrú le haghaidh cosanta i gcoinne lotnaidí agus creachadóirí.

Nóta

Tá ábhair i gcló iodálach dóibh siúd atá an-tiomanta - ní riachtanach!

3 An gairdín a mhaoiniú

Is féidir gairdín a thosú gan aon mhaoiniú breise ach cuirfidh ceannach roinnt uirlisí dlús leis an bpróiseas. Téigh chuig coiste na dtuismitheoirí le haghaidh roinnt airgid tosaithe; foinseigh ábhair atá saor trí thuismitheoirí/ síntiúis/tiomsú airgid agus an pobal i gcoitinne. Beidh an chuid is mó d'ábhair ar fáil ón ionad garraíodóireachta áitiúil ach anseo tá liosta d'ábhair athchúrsáilte ar fáil saor in aisce:

- ★ Boinn carr nó tarracóra le haghaidh plandála.
- ★ Potaí iógairt nó cartáin bainne le haghaidh síolta agus crainn.
- ★ Ionsáigh rolla leithris le haghaidh síolta/pónairí (is féidir iad a phlandáil go díreach sa talamh).
- ★ Sean cairpéad go ceapóga móta (féach plandáil taobh amuigh den bhileog tacaíochta).
- ★ Sean cuirtíní lín le haghaidh cosaint plandaí.
- ★ Cairtchlár le ceapóga móta.
- ★ Buidéil phlaisteacha le haghaidh cosaint plandaí.

4 Leideanna le haghaidh obair éasca amuigh faoin aer

- ★ An ghníomhaíocht a ullmhú roimh ré - bíodh na hacmhainní agus an trealamh réidh agat.
- ★ Mínigh an ghníomhaíocht go mion do na páistí sa seomra ranga sula dtéann siad lasmuigh.
- ★ Roinn na páistí i méideanna grúpa atá oiriúnach don ghníomhaíocht sula dtéann siad lasmuigh.
- ★ Cuir leanaí freagracha le leanaí níos gníomhaí agus níos dúshlánaí.

5 An rang a bhainistiú taobh amuigh

Ceann de na chéad chéimeanna maidir le garraíodóireacht phraiticiúil is ea sraith rialacha gairdín a chruthú leis na páistí ar féidir iad a chrochadh sa seomra ranga agus amuigh sa ghairdín/seid más féidir. Coinnigh gearr iad, cúig go sé riail uasta. Ba chóir dul i gcomhairle leis na páistí i gcumadh na rialacha (beidh cuimhne níos fearr acu orthu!) agus ní mór ionchur a bheith ag na múinteoirí agus ag na tuismitheoirí freisin. Tarraing aird ar na rialacha ag tús gach seisiúin.

Rialacha Samplacha Garraíodóireachta:

- ★ Is seomra ranga é seo fós!
- ★ Éist leis an múinteoir nuair a bhíonn sé/sí ag caint.
- ★ Cúram agus meas ar gach créatur beo, lena n-áirítear do chomhscoláirí!

D'fhéadfadh sé a bheith dúshlánach an rang a bhainistiú sa timpeallacht lasmuigh toisc go bhfuil baint ag a bheith amuigh faoin aer le

pléascadh ard fuinnimh. Is féidir leas a bhaint as seo trí ghníomhaíocht bhunúsach a bheith agat ag tús agus ag deireadh an tseisiúin.

Seo roinnt smaointe:

- ★ Tabhair an grúpa ar shiúlóid ghearr timpeall an ghairdín, tabhair faoi deara aon athruithe ón uair dheireanach, cad atá ag fás faoi láthair.
- ★ Iarr nóiméad ciúnais- cad is féidir leat a chloisteáil?
- ★ Socraigh tasc praiticiúil, m.sh. rud nádúrtha a bhailiú cosúil le cloch mín, cleite, bláthanna nó duilleoga.

De réir mar a théann leanaí amach go rialta beidh siad cleachtaithe le bheith sa seomra ranga lasmuigh agus is féidir leo tosú ag glacadh freagrachtaí áirithe (faoi mhaoirseacht) dóibh féin mar eochracha a fháil don seid, uirlisí a thógáil amach agus uisciú plandaí.

6 Smaointí do thionscadail taighde

Oidhreacht Áitiúil - Úsáid uirlisí sa stair a fhiosrú - cé na huirlisí ó i bhfad ó shin a úsáidimid anois?

Teanga – Ainmneacha uirlisí taighde; cá as a dtagann siad agus cad a chiallaíonn siad?

Ealaín/Cumarsáid – Déan taispeántas don ghairdín nó clár fógra Scoileanna Glasa de rialacha gairdín agus na huirlisí sa tseid uirlisí.

Adhmadóireacht - Athchuir hanlaí le haghaidh uirlisí briste.

Le haghaidh tuilleadh eolais

The Year Round Organic School Garden
(Living Publications) ISBN 978 0 9561301-
0-5 gortbrackorg@gmail.com

